

**ОТЗИВ ЗА МОНОГРАФИЯТА
НА ЕЛЕНА БОЯДЖИЕВА-ДЕЛЕВА
„ДИАГНОСТИКА НА ГОВОРА И НАРУШЕНИЯТА МУ
В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ“**

Доц.г-р Миглена Симонска

**REVIEW OF THE MONOGRAPH
“DIAGNOSIS OF SPEECH
AND SPEECH DISORDERS IN CHILDHOOD”
AUTHOR: ELENA BOYADZIEVA-DELEVA**

Assoc. Prof. Miglena Simonska, PhD

REVIEW

РЕЦЕНЗИИ

Говорните нарушения на развитието са едни от най-често срещаните в детска възраст и разпространени у нас и в чужбина. Проявяват се както като самостоятелна нозологична единица, така и в рамките на тежки увреждания в развитието като детска церебрална парализа, генерализирани разстройства на развитието, синдром на Даун, умствена изостаналост, слухови увреждания и др. За разлика от специфичните артикулационни нарушения, при които са налице сравнително бързи и устойчиви терапевтични резултати, при речевите моторни нарушения

като говорна апраксия и дизартрия е необходима по-продължителна терапия, която при тежките степени не винаги води до пълно преодоляване на нарушението и засяга качеството на живот на тези деца. Неоспорим факт е, че ключът към успешната терапия е правилно подобранията и проведена диагностична процедура, базирана на специфични диагностични и диференциално-диагностични маркери. В световен аспект са налице редица стандартизирани тестови методики за диагностициране на говорните нарушения в детска възраст. В България определено може да се твърди, че липсва подобен инструментариум, който да бъде основан на изискванията за стандартизация и валидация. В представената монография доц. д-р Елена Бояджиева-Делева се е зела с нелеката задача да включи в авторската си диагностична методика диференциално-диагностични критерии за артикулационни нарушения, говорна апраксия и дизартрия.

В първата част на книгата се разглеждат същността на говора от анатомо-физиологичен, психолингвистичен и невролингвистичен аспект. Представени са редица класически и съвременни теории за формиране и функциониране на говорния механизъм, чрез които са обобщени знанията у нас и в чужбина. Като авторски принос може да се определи представеният модел за организация на говора като процес. Посочени са и нормативните стойности за говорно развитие. Акцентът е върху изследванията на български учени, за да се използва за основа на обобщението за нормите на фонетично и фонологично развитие в детска възраст, както и за специфичните затруднения, които се срещат в този период.

Авторката разглежда говорните нарушения в детска възраст във втората част на книгата. Първоначалната им интерпретация е насочена към общата симптоматика на различните равнища на организация на говорния механизъм, последвана от детайлно описание при специфични нарушения на артикулацията, говорна апраксия и дизартрия. Интерес представлява точката за дискуссионните аспекти в клиничната картина и диференциалната диагностика на говорните нарушения, особено по отношение на леките степени на тежест на детската говорна апраксия с полиморфните артикулационни нарушения, дизартрията и фонологичните нарушения. Базирайки се на проучванията в научната литература и на своите собствени, Е. Бояджиева-Делева систематизира клиничните прояви на тези нарушения на всяко едно от равнищата на говорна реализация и заявява намерението си да ги използва като критериална методологична основа за разработването на Тестова батерия за орални моторни способности (ТОМС).

Третата част на книгата съдържа теоретичен анализ на методите за оценка и диагностика на говора в детска възраст. На фона на анализа и обобщението на световния опит е направен и щателен анализ на наличния диагностичен инструментариум у нас, от който проличава, че в

България към настоящия етап са налице разработени по-скоро скрининг-процедури и скрининг-тестове за оценка на говора при децата. Позовавайки се на проучванията си, авторката стига до извода, че процесуално-ориентираният подход в диагностиката на говорните нарушения има съществени предимства пред другите диагностични подходи, тъй като позволява директни преходи към терапевтично планиране с оглед на хода на говорното развитие в норма и препоръчва да не се разчита единствено на нормативни тестови инструменти, а да се разработват и прилагат критериално ориентирани, и формалното оценяване да се комбинира с неформално и динамично, които да съвместяват по подходящ начин субективни, обективни и инструментални методи на диагностика. По този начин тя категорично се обосновава за необходимостта от разработването на Тестова батерия за орални моторни способности (ТОМС), която да обхване детайлно всички аспекти на орално моторната функция в процеса на диагностиката.

Тестовата батерия за орални моторни способности (ТОМС) и методологията за нейното разработване и внедряване са представени в последната част на книгата. Изключително детайлно е изложен алгоритъмът за изследване на всеки един от айтемите, подчинен на строга и последователна теоретично-методологична основа. Извадката от 212 изследвани деца дава заявка за надеждност и валидизиране на тестовата батерия. Резултатите категорично доказват приложимостта на теста при деца с говорни нарушения на развитието. Може да се твърди, че до момента у нас не съществува подобен инструментариум за посочените нарушения, което ще бъде от изключителна полза за клиничната практика.